

РИЦАРСКИТЕ ОРДЕНИ

Ангел Александров

Рицарството като военно и земевладелско съсловие възниква при франките във връзка с прехода през 8 век от народна пехотинска войска към конна войска от васали. Под въздействието на Църквата и поезията, то изработва нравствен и естетичен идеал на воин, а в епохата на Кръстоносните походи, под влиянието на възникналите тогава духовно-рицарски ордени, се затваря в наследствена аристокрация, осъзнаваща се като международен военен орден. Усилването на държавната власт, превъзходството на пехотата пред конницата, изобретяването на огнестрелното оръжие, създаването на постоянна войска превръщат феодалното рицарство, в края на средните векове, в политическо съсловие на нетитулуваната аристокрация.

Рицарските ордени са военни ордени възникнали в периода на кръстоносните походи и просъществували до края на средновековието. Рицарските ордени обединяват, възхваляват и пропагандират рицарските добродетели на честта:

- мъжество (pronesse)
- вярност(loyauté)
- благоразумие (le sens, в смисъл умеренност)
- изтънчена общителност, куртуазност (courtoisie)
- чувство за чест (honneur)

Рицарските заповеди — да бъдеш вяръщ християнин, да пазиш църквата и Евангелието, да защитаваш слабите, да обичаш родината, да си мъжествен в битката, да се подчиняваш и да бъдеш верен на сеньора, да казваш истината и да държиш на думата си, да си щедър, да се бориш против злото и да защитаваш доброто и т. н. Сред конниците - министриали и оръженосците, заслужили рицарски шпори в двора на сюзерена, е възможно възникване на култ към дамите; дълг за подчинение и уважение по отношение на жената на сеньора, като същество по-високо, който се е преобразувал в поклонение към идеала за жена и служене на дамата на сърцето, в повечето случаи омъжена жена, стояща по-високо в общественото положение.

Стогодишната война между Франция и Англия в XIV в. внася идеята за «националната чест» в средата на рицарите от двете враждуващи страни.

Рицарските ордени са свързани с християнската цивилизация през средновековието, а в ново време с Европейската цивилизация.

Орденът на дракона (латински: Societas Draconistrarum; немски: Drachenorden) е рицарски орден основан в 1408 година от Сигизмунд за защита на християнството и за борба с неверниците османци. Орденът под егидата на папата си поставя сходна с тази на кръстоносците задача - да прогони турците от Европа, а не от Мала Азия, където те вече са се установили трайно. Стратегическата цел е да се спаси Новия Рим - Константинопол от завладяване. Тази цел остава нереализирана най-вече поради загубата на битката при Варна.

Членството в ордена е изключително престижно и е извънредно голяма чест давана по заслуги, като негови титуляри могат да са едновременно не повече от 24 рицари. Отличителният знак на членовете на ордена е медальон под формата на дракон стъпкващ полумесеца (исляма) на фона на кръста (християнството). Драконът е символ на Константиновата династия, чийто най-виден представител е основателя на Новия християнски Рим, чиято майка Света Елена е откривателка на Животворния кръст. Членове на ордена са били Янош Хунияди, Влад Цепеш и други изявени борци за спасението на европейската християнска цивилизация от османците.

Орденът на Св. Лазар Йерусалимски е основан от кръстоносците в Палестина през 1098 година на базата на болниците за прокажени, които са съществували под юрисдикцията на Гръцката патриаршия. Орденът приема в редиците си от рицари, болни от проказа, давайки им лечение и закрила, като по този начин те се чувстват равнопоставени със своите „братя по оръжие и съдба“ от другите кръстоносни ордени. Следва „Устава на св. Августин“ и, въпреки че не е признат официално до 1255 г., се ползва с определени привилегии и получава пожертвования. През 1572 г. част от Ордена на св. Лазар се обединява с Ордена на св. Мавриций в Орден на светите Мавриций и Лазар, но самият Орден на св. Лазар не се разпада, продължавайки дейността си.

Днес орденът съществува и има седалища в 25 страни и се занимава с благотворителна дейност.

Хоспиталиерите (на френски: Ordre des Hospitaliers, на малтийски: Ordni ta' San Ġwann) са рицарски орден, познат още като Суверенният орден на Свети Йоан

Йерусалимски от Родос и от Малта, Малтийски рицари, Малтийски орден, Родоски рицари, Рицари йоанити . Представлява католически военен орден, основан по време на Кръстоносните походи под ръководството на брат Жерар през 1080 г. и съществуващ и до днес. През различните периоди седалище на братството са били Йерусалим (църквата или болницата на св. Йоан Кръстител), островите Родос и Малта, а сегашното седалище на ордена е в Рим. Названието „хоспиталиери“ произлиза от лат. *hospitale* - гостоприемен; *hospital* - болница, лечебница. Най-ранното наименование на ордена е „*Ordo militiae S. Johannis Baptistae hospitalis Hierosolimitani*“. Орденът поддържа и до сега болници в Палестина и Европа. Орденът е официално признат от папите Паскал II и Евгений III съответно през 1113 и 1153 г. До средата на XII век орденът се дели ясно на две основни братства — бойци и лечители. Статутът на закрилян от папата орден осигурява някои значителни предимства, сред които е спестяване на църковния данък-десятьк и строеж на собствени религиозни сгради. Това е преценен разход от папската власт — скоро почти всички новопостроени от Хоспиталиери и Тамплиери крепости и селища в Светите земи се превръщат в бастион на Католицизма. В апогея на могъществото на Йерусалимското кралство Братството на Свети Йоан контролира седем укрепени селища и 140 имения в целия регион. Най-големите бази на тяхната мощ в кралството Йерусалим и в антиохийското княжество са Керак (*Krak des Chevaliers*) и Маргат. Собствеността на ордена се разпределя на териториален принцип под контрола на приорати, подразделящи се на балии, разделящи се на свой ред на комендантства. Респектът към хоспиталиерите е тъй висок, че през 1185 г. императорът на Свещената Римска Империя Фридрих Барбароса им поверява собствената си безопасност и охрана със специална официална грамота. Орденът е реорганизиран през 1118 г. от Реймонд дю Пюи и е силно милитаризиран. Неговите членове нямат право да се женят. Те трябва да дадат обет за послушание, скромност и целомъдрие и се задължават да се борят с оръжие в ръка срещу "враговете на кръста и християнската вяра". В ордена се включват рицари, като привилегировано висше съсловие и основна бойна сила, както и братя-духовници. Последните не само се грижат за болните и бедните, но служат и като пехотинци при бойни действия. Освен това се назначават и много наемници от европейските страни. Начело на ордена стои избран от членовете му велик магистър. Орденът е подчинен само на папата и получава от него различни специални права. При военни действия рицарите и войниците на ордена носят върху ризниците си яркочервена риза с бял кръст. В мирно време те са облечени в черни дрехи с бял осмоъгълен кръст (наречен по-късно малтийски кръст) на гърдите. Орденът успява да извоюва в Сирия суверенни права. След неговото прогонване от мамелюците в

началото на XIV век, орденът завладява византийския остров Родос в Егейско море, където създава самостоятелна държава. Фанатизираните войни на исляма в крайна сметка прогонват западните окупатори от Светите земи. След загубата на Йерусалим през 1187 г., хоспиталиерите са изолирани в графство Триполи, а след падането на Акра (Akko) през 1291 г. орденът търси подслон в кипърското кралство. С времето хоспиталиерите се намесват в кипърския политически живот, но без да получат особени дивиденди. Великия магистър на ордена Гийом де Виларе предлага план за добиване на собствена територия за ордена, като избора му се спира върху остров Родос. Наследникът му Фулк де Виларе реализира този план и през 1309 г. след двегодишни бойни действия островът е завладян от рицарите. Хоспиталиерите постигат контрол и над група съседни по-малки острови, а също така и над някои анатолийски пристанища като Бодрум.

През 1522 г. турците, водени от султан Сюлейман I (наречен по-късно "Великолепни"), прогонват рицарите на ордена на Св. Йоан от Родос. Те се преселват през 1530 г. на остров Малта, който им е предоставен от Карл V, император на Свещенната Римска империя и крал на Испания и Сицилия. Затова по-късно орденът става известен като Малтийски орден. Рицарите на ордена не са особено възхитени от императорския дар, тъй като новата им държава е многократно по-малка от дотогавашните им владения в Близкия Изток. Малта е малък каменист остров между Сицилия и Африка с дължина 22,5 км и ширина 13 км. Почвата не е плодородна, няма дървета и липсва вода. Но недостатъците на Малта се компенсират от две големи предимства. Едното е благоприятното стратегическо разположение на острова в Средиземно море, а заливът, наречен Голямото пристанище, се оказва идеален като база на флота на ордена. Рицарите отказват да се настанят в укрепения град Мдина в средата на острова, тъй като искат да бъдат близо до морето. Те харесват Голямото пристанище, където на един полуостров има малък форт. Те започват веднага да строят край него новите селища Биргу и Сенглеа и около тях изграждат солидни укрепления - високи стени с кули и бастиони. Трябва да се отбележи способността на рицарите бързо да се нагодят към новите условия. Оказва се, че те са ограничени на един малък остров и трябва да организират живота си по съвсем друг начин от този, на който са свикнали в просторните земи на Близкия Изток. Те трябва да се научат да строят кораби и да станат мореплаватели. И те постигат всичко това в учудващо кратки срокове. Скоро откриват предимствата на пиратството. През следващите два века техните галери се превръщат в страшилища за мореплаването и крайбрежните райони на средиземноморските мюсюлмански държави. Малта скоро се превръща в център на

търговията с роби в Средиземно море. Много млади благородници идват от европейските страни в Малта, за да се учат в школите на рицарите. (В Малта е основан един от първите университети в Западна Европа). Това са обикновено по-малките синове на благородниците, които нямат право да наследяват имотите на бащите си, а получават само компенсация в пари (имотите са били неделими и се наследяват само от най-големия син). Младежите могат да бъдат произведени рицари, след като навършат 21 години и са служили три години на галерите. А тази служба се оказва много ефективна. Галерите се връщат обикновено с богата плячка и много роби. Една част от робите се използва като работна сила на строежите и като гребци на галерите, а другата се продава. Но рицарите и техните галери започват да дразнят турците, които дотогава са господствали в Средиземно море. Затова султан Сюлейман I решава да завладее Малта и след това да използва острова като трамплин за поход срещу Средна Европа през Италия. Той подготвя османска армия от близо 30 000 души, които да бъдат пренесени на Малта от около 200 кораба. На корабите има и доста българи, които са войнугани - нямат право да се бият, но помагат в обоза и при сраженията. Тази армия слиза на малтийския бряг на 18 май 1565 г. Великият магистър на ордена Жан дьо ла Валет разполага с малко повече от 7000 бойци, от които 600 са тежко въоръжени рицари. През следващите месеци турците извършват много нападения по суша и вода срещу крепостите, но рицарите се защитават яростно и успяват да ги отблъснат. В началото на септември положението на ордена е критично, тъй като загубите му вече възлизат на около 6000 души. Загубите на местното малтийско население са 7000 души. Но и положението на турската армия се влошава. Тя не успява да завладее острова за кратко време, както е било планирано, и да задоволи жаждата за плячка на войските. Болестите и недостатъчното снабдяване с храни подкопават дисциплината. На 8 септември на острова слизат 10 000 испански пехотинци, превозени от 28 кораба. Тогава започва евакуацията на турските войски. Загубите им възлизат на около 20 000 души убити и повече от 3000 души са тежко болни. 40 галери трябва да бъдат изгорени, защото няма достатъчно персонал, който да ги обслужва. С това се слага край на "голямата обсада" на Малта. Турската армия претърпява тежко поражение, което някои автори наричат "турския Сталинград". То слага край на господството на турците над западното Средиземноморие. Обсадата на Малта е отразена в българските народни песни. В Европа честват малтийските рицари като спасители. Те получават от европейските монарси големи парични средства, които използват за строежа на грандиозни укрепления. Малта става най-голямата крепост в Средиземно море. Сраженията между малтийските рицари и турците продължават до средата на XVIII век, когато последните се превръщат

във второстепенна сила. С неутрализирането на традиционния му враг и с отпадането в резултат на това на оправданието за неговото съществуване започва ерата на упадък и на рицарския орден. Начинът на живот на рицарите се превръща в безделие в обстановка на богатство и комфорт. Ежедневието им се запълва с пиянство, хазарт и сексуална разпуснатост. Всичко това е далеч от принципите, на които е бил изграден ордена. Името на столицата Валета се превръща в срамна дума поради свободните нрави в този град и тамошните леснодостъпни жени. Разкошът и луксът, в който рицарите живеят, обслужвани от многобройни роби, подкопават техния боен дух. В края на XVIII век орденът започва да губи много пари, защото пиратството и търговията с роби постепенно замират. А по време на Френската революция цялото му имущество във Франция е конфискувано. В отчаян опит да укрепи позициите си орденът произвежда през 1798 г. руския цар Павел I в рицар и го обявява за протектор на острова. Започват преговори с руснаците, които силно желаят да имат флотска база в Средиземно море. Но французите не могат да търпят това. Те изпращат една армия под командването на генерал Наполеон Бонапарт, която през юни 1798 г. слиза на Малта. Великият магистър Фердинанд фон Хомпеш предава острова без бой. Френските войски окупираха острова и с това се слага край на владичеството на ордена на Малта. Рицарите са прогонени и богатствата им са конфискувани. Фон Хомпеш бяга в Санкт Петербург, но не е приет като беглец, а като предател, защото е трябвало да защитава острова до последната капка кръв. Той е свален от поста му и император Павел I се обявява за велик магистър на ордена. Когато две години по-късно англичаните завладяват "неговия" остров, императорът е обиден и през октомври 1800 г. прекъсва дипломатическите и търговските отношения с Англия. Но той е убит при държавния преврат, извършен през март 1801 г. и с това се слага край на отношенията между Русия и рицарския орден. (В днешна Русия орденът има клон с традиции.)

Рицарският орден на Св. Йоан съществува и днес със седалище в Рим. Но той се е превърнал в една хуманитарна църковна организация, която управлява много болници в различни страни и има представителства в множество държави. И днес той има суверенни права. Орденът е признат официално и поддържа дипломатически отношения с 103 държави включително България. Има право да сече монети, да издава паспорти и пощенски марки, регистрационни табели, има свой официален химн, герб и флаг. Посветените рицари са 12 500. Посланикът на ордена за България е Камило Дзуколи а посланик на България за ордена е Негово превъзходителство Никола Калудов.

По отношение на статута на Малтийския орден има различни мнения. Според някои Малтийският орден е най-малката държава на света, като държавната и територия е с площ 0,06км² - на централната сграда на ордена в Рим, а освен това приема и изпраща дипломатически посланици. Надделява обаче мнението, че Малтийският орден е субект без държавност, тъй като не са налице важни признаци на държавата - няма суверенна територия, не е признат за държава от другите държави и от ООН (няма код на ООН за страна по ISO 3166 - нито за държава, нито за зависима територия). Обаче за разлика от други непризнати държави, с изключение на Палестина, Малтийският орден има официален статус на наблюдател към ООН.

Тамплиери ("рицарите на храма или Бедните рицари на Исус Христос") е названието на един от християнските военни ордени, възникнали вследствие на Първия кръстоносен поход. Точните обстоятелства на създаването на ордена са неизвестни. Средновековните френски грамоти ползват разнородни системи на датирание, затова се предполага, че орденът е възникнал в периода между 1118 г. и 1121 г. Най-вероятно е създаден от бургундския рицар Хюго Пайен и седем други френски рицари. Целите на новосъздадения орден били да поддържат новото кралство Ерусалим, срещу враждебните мюсюлмански съседи, както и безопасността на християнските поклонници, посещаващи Светите места. Кралят на Йерусалим Балдуин Втори дал на рицарите помещение, намиращо се под неговия дворец, който според легендите бил построен на мястото на древноюдейския храм на Соломон. Рицарите се обединили в орден под името "Бедните рицари на Исус от Соломоновия храм (по други източници "Бедните братя от Ерусалимския храм)". Въпреки това орденът е познат повече под другото си име - рицари тамплиери или храмовници, произхождащо от първоначалната им резиденция в Храма. С течение на времето Орденът на тамплиерите се превръща не само в мощна икономическа, но и в политическа структура, оказваща значително влияние над коронованите глави в средновековна Европа. При встъпването си в Ордена, рицарите приемали монашески обет за послушание, безбрачие и бедност. Тамплиерите били добре организирани и бързо се превърнали във водеща сила в международната политика в периода на Кръстоносните походи. Скоро били осигурени с няколко извънредни папски були, които им позволявали, наред с другите неща да събират данъци и десятък от земите под техен пряк контрол, което допълнително облекчило тяхното превръщане във важна институция. От 1139 г. орденът бил директно подчинен на папата. Постепенно към края на 12 век. тамплиерите разширили задачите на ордена с банкерство. Била въведена система за изпращане на пари

и ценности към Йерусалим, както и система за даване на заеми. Приписват им се способности за добра счетоводна организация и създаване на чеково разплащане, напомнящо днешните банкноти.

Орденът имал строго изградена йерархия, отразяваща реалните съсловия на средновековното общество (*oratores, bellatores, laboratores*). Членовете се делили на четири съсловия:

- рицари, въоръжени като тежка кавалерия. Произхождали предимно от феодалните родове.
- сержанти, въоръжени като лека кавалерия и считани за по-нисша социална класа от рицарите. По произход били от гражданството.
- земеделци, които управляват имотите на Ордена;
- свещеници, които извършват обредите и свещенослуженията.

За разлика от членовете на Тевтонския орден, при Тамплиерите всички членове полагали обет и изпълнявали устава. Генералния капитул е съставен от 12 души - 8 рицари и 4-ма сержанти, където се решавали важните въпроси и само от тях се избирал Велик магистър и другите длъжностни лица на Ордена. Глава на ордена на тамплиерите бил Велик магистър, който бил избран пожизнено. Действал и съвет на сановниците ("правителството" на тамплиерите), в което влизали сенешал (заместник на великия магистър), маршал, (който се занимавал с оръжията и военните дела), велик командир на Ерусалимското кралство (отговарял за домакинските дела) и др. Местните отделения на тамплиерите в различните страни били разбити на провинции (оглавявани от велики командори) и на окръзи (оглавявани от прецептори или приори). Тамплиерите получили правото да строят свои църкви и да имат свои гробища. Рицарите не могли да бъдат отлъчвани от Църквата, а самите те получили правото да свалят наложено от Църквата отлъчване. Цялото им движимо и недвижимо имущество било освободено от църковни данъци. Нито един друг рицарско-духовен орден нямал такива привилегии. Тамплиерите не признавали никаква власт над себе си. Орденът имал своя полиция и трибунал. Когато през 12 в. рицарите тамплиери полагат основите на новата монашеска структура, те за кратко време поемат контрола над земите на Латинската империя. Рицарите се занимават с всичко, което носи някаква печалба - охраняват поклонници, дават заеми, преговарят с мюсюлманите, дори се твърди, че именно те са измислили т.нар. чеково разплащане. Разбира се, участват и в бойни действия, когато се налага. Постепенно рицарите

тамплиери ориентират дейността си към Европа. Те създават мощна организация в Югозападна Франция със седалище замъка Монсежюр в областта Лангедок. Интересен е въпросът откъде са идвали финансовите средства, които превръщат Ордена на тамплиерите в "държава в държавата". Както и останалите аспекти от историята на ордена, този също е обгърнат от редица легенди и митове. Една от версиите, според тримата британски автори, написали „Орденът на тамплиерите. Светата кръв и Свещения Граал“ е, че Орденът е притежавал разобличителни документи, засягащи ранното християнство, което принудило Ватикана да им превежда периодично значителни суми за запазване на необходимото мълчание. Изследователите допускат, че при разкопките, предприети от тамплиерите в т.нар. "Конюшни на Соломон", са открити някакви древни документи или свидетелства, помогнали на рицарите да достигнат своята икономическа и политическа мощ в Близкия Изток и Европа. Тамплиерите притежавали земи, къщи, замъци, голямо движимо и недвижимо имущество, както и злато. През 1192 г. те купили от английския крал Ричард I остров Кипър за 100 000 византиона - сума, немислима за времето си. Орденът създал и флот и се сдобил с монопол върху плаванията по Средиземно море между Европа и Близкия изток. Тамплиерите имали и своя банка. Били построени много големи катедрали, както и по-малки църкви. В края на 13 в. доходите на Ордена във Франция надвишавали няколко пъти доходите на кралската хазна. До началото на четиринадесети век орденът наброявал 15 500 рицари и значителен брой щитоносци и цивилни братя. Тясно притежание били повече от 150 000 златни флорина и над 10 000 имения, плюс няколко крепости и храмове във всеки по-главен европейски град (вкл. в Лондон на мястото, днес заето от Крайбрежния храм). Според някои източници Тевтонският орден бил основан от Тамплиерите и още по-сигурно е, че бил под тяхно покровителство и закрила. След разпадането на ордена на Тамплиерите много от членовете му се присъединяват към вече могъщия и властен орден на монасите тевтонци.

С течение на времето орденът на тамплиерите придобива мощ в Европа. Съзирайки заплаха в тяхно лице и искайки богатството им, Филип IV Хубави, вече затънал в дългове към тамплиерите, убеждава папа Климент V да забрани ордена като средство за освобождаване от дълговете. Така през 1307 г. кралят арестува рицари тамплиери и ги обвинява в содомия, манихейство и престъпни дела. На 13 октомври същата година, Жак дьо Моле, Великият Магистър на ордена, бива арестуван заедно със сто и четиридесет рицари. Подложени на ужасни изтезания, те направили признания за ерес, содомия, човекоядство и множество други престъпления. Над сто от тях били изгорени живи на

клада, а още петдесет и един последвали съдбата им през 1311 г. Ордена бил формално ликвидиран на 22 март 1312 г. на събора във Виен. Римският папа Климент V под натиска на френския крал Филип IV Хубави разпуска ордена. На 18 март 1314 г. Жак дьо Моле и прецепторът на Нормандия, Жофроа дьо Шарне, били изгорени на клада. Точно преди да умре Моле проклетел гонителите си да се явят заедно с него до края на годината пред "Божия съд". Според легендите и двамата - папа Климент и крал Филип умрели преди края на годината. Владенията на тамплиерите трябвало да бъдат предадени на йоанитите (Рицарите Хоспиталиери). След разгрома на Ордена на тамплиерите останалите живи негови представители емигрират в Шотландия и поставят началото на съвременното масонство.

Символите на тамплиерите са:

- Кръст - На 27 април 1147 г. римският папа Евгений III в присъствието на френския крал Луи VII Капет, архиепископ Реймс, сто и тридесет рицари от Ордена и магистъра на Франция Еврар де Бар, дава на тамплиерите правото да носят в лявата страна на белия си плащ под сърцето изображението на ален кръст. Първоначално кръстът имал проста форма и не се отличавал с нищо от кръста, който кръстоносците пришивали на дрехите си, когато се отправяли на поход. С времето неговата форма станала по-клиновидна.
- Знаме - Ернул (оръженосец на Балдуин Ибелин и хронист) пише, че още със самото си основаване Ордена имал знаме, което се наричало *baucant*. То било разделено по хоризонталата на две части - горе черна, а отдолу - бяла. Понякога имало червен кръст в бялото поле. Значението на цветовете не е известно. Има версия, според която черната част на знамето символизираща светския и греховен живот, който тамплиерите оставяли при влизането си в Ордена, а бялата част - чистотата на настоящия им живот, посветен на битка за вярата.
- Печат - Изобразява двама ездачи на един кон, което се приема като символ на бедността или на съчетанието на монах и войн.

Официален и окончателен списък на Великите магистри не е съхранен до наши дни. Личният архив на тамплиерите е изчезнал или е унищожен. Първият известен списък на Великите магистри е от 1342 г., което е тридесет години след края на Ордена. Друга особеност, която трябва да се знае и която може би е причината за разликите в списъците,

е, че тамплиерите, освен Велик магистър са имали и местни магистри (Магистър на Нормандия, Аквитания и т.н.), чиито имена понякога също присъстват в такива списъци.

Земи, в които тамплиерите са имали влияние са Франция, Поату, Оверн, Прованс, Бургундия, Португалия, Кастилия, Арагон, Валенсия, Сицилия, Рим, Тоскана, Ломбардия, Англия, Германия, Унгария, Полша, Чехия, Скандинавия, Йерусалим, Триполи, Антиохия, Кипър, Армения, Газа.

Тевтонският орден ("тевтонски" произхожда от латинското *teutonicus* - "немски") е третият голям рицарски орден, основан по времето на кръстоносните походи в Палестина след орден на йоанитите (Малтийския орден) и орден на тамплиерите. Неговите наименования са: *Ordo Teutonicus*; *Ordo domus Sanctae Mariae Theutonicorum Ierosolimitanorum* (*Orden der Brüder vom Deutschen Haus St. Mariens in Jerusalem* / Орден на немските братя от дома на св. Мария в Йерусалим), а на немски *Deutschherrenorden*, *Kreuzritterorden* (Орден на рицарите-кръстоносци), *Deutschritterorden*, *Deutscher Ritterorden*, съвременен и накратко *Deutscher Orden* / Немски орден.

Девизът му е: «Helfen — Wehren — Heilen» / "Помагане - Защищаване - Лекуване"

Емблемата (гербът) му е: черен кръст на бяло поле, носен на мантията.

По време на Третия кръстоносен поход през 1190 г., немски благородници и търговци основават братство при полева болница, което има грижата за ранените и болните по време на едногодишната обсада на крепостта Сен Жан д'Акр (Аккон, Akkā, Акре, Асчо, Асо, Насо) в Галилея. Арабите са били завоювали града преди три години (1187 г.), но още от 1104 г. градът е бил в ръцете на кръстоносците и е бил главно седалище на хоспиталиерите-йоанити. Понеже Йерусалим и Яффа са загубени, кръстоносците под предводителството на Ричард Лъвското сърце се борят ожесточено. На следващата година (1191 г.) крепостта пада и Сен Жан д'Акр става столица и главно пристанище на кръстоносците в Палестина (до 1291 г.). Тук братството построява болница и църквата "Св. Мария" и се нарича *fratres domus hospitalis sanctae Mariae Teutonicorum in Jerusalem*. Папа Целестин III дава на братството (21 декември 1196 г.) привилегии, подобни на другите ордени. На голямо събрание, през пролетта на 1198 г., немските рицари решават да превърнат братството в орден, приемайки правилата на йоанитите и тамплиерите. Папа Иннокентий III признава новия духовно-рицарски орден на 19 февруари 1199 г. с була и определя задачите му: защита на немските рицари, лекуване на болни, борба с враговете на католическата църква. Рицарите и свещениците получават правото

да носят бяла мантия с черен кръст. Папа Хонорий III освобождава тевтонските рицари от съдебната власт на местните епископи на 1 октомври 1218 г., с което орденът получава почти пълни права. На 9 януари 1221 г. той приравнява ордена с по-старите два ордена - на йоанитите и темплиерите.

Военната сила на Тевтонския орден е била забелязана от някои европейски владетели, които под знамето на "борбата с езичниците" са искали да се разправят със своите съперници. Голямо влияние имал тогавашният висш магистър (Hochmeister) на ордена - Херман фон Залца (Hermann von Salza, 1209—1239), който притежавал значителни владения и водил успешни преговори с папата и немския император. В 1211 година кралят на Унгария Андрош II поканил на помощ рицарите в борбата му с куманите. Тевтонците се настанили на границата на Трансилвания, получавайки при това значителна автономия, но били скоро изгонени, защото се стремели да образуват суверенна държава. През 1217 година Папа Хонорий III обявил кръстоносен поход против езичниците, които населявали земите на полския княз Конрад Мазовецки. В 1225 година князът помолил за помощ тевтонските рицари, като в замяна на това им обещал владенето на Хелмно (Chełmno, на немски Kulm) и завладяните от тях територии. Тевтонските рицари настъпват и в Силезия (Śląsk, на немски Schlesien) в 1232 година. На източния бряг на река Висла е построен първия форт, даващ начало на град Торун (на немски Thorn).

Експанзивната тактика на рицарите е била еднаква: след завладяване на земите, местното население се покръствало, строил се е замък, около който се заселвали немци и започвало активно използване на земите. Столица на Тевтонския орден става град Мариенбург (нем. "Замък на Мария", полско име - Малборк). Постепенно под властта на Тевтонския орден попада голяма територия, днес главно на територията на североизточна Полша и граничещата Калининградска област на Русия. В 1237 година Тевтонският орден се слива с остатъците на военното Братство на рицарите на меча (Schwertbrüderorden, основан 1201 в Рига, червен кръст на бяло поле) и така получава Ливония. При завладяването на Гданск (1308 г.) под лозунга «Jesu Christo Salvator Mundi» (Исус Христос Спасител на Света) е било унищожено почти цялото полско население (около 10000 местни жители), на завладените територии дошли немски преселенци. По същото време се завладява и Померания. По такъв начин, към края на XIII век орденът фактически става самостоятелна държава.

В 1239—1240 възниква реална опасност от координирана атака против руските княжества, отслабени от монголското нашествие. В края на август 1240 орденът, събира немските кръстоносци от Прибалтика, датските рицари от Ревел и след като си е осигурил поддръжката на папската курия, нахлува в псковските земи и завзема Изборск. Опитва на псковското опълчение да си върне крепостта се проваля. Рицарите скоро обсаждат и самия Псков и скоро го превзemat, възползвайки се от предателство сред обсадените. След това рицарите нахлуват в пределите на Новгородското княжество и построяват крепост в Копорие. В Новгород пристига Александър Невски, който встъпва в командване на новгородските войски и освобождава Копорие. След това се връща в Новгород, където прекарва зимата, очаквайки подкрепления от Владимир. През март обединената армия освобождава Псков. На 5 април 1242 г. Александър Невски побеждава кръстоносците в битка на замръзналото Чудско езеро. Орденът е принуден да сключи мир и връща всички завзети земи.

Литва става силно княжество и влиза в последствие в съюз с Полша. Отношенията на ордена със съседите са сложни и най-често вражески. В 1410 г. обединените полско-литовски войски нанасят съкрушително поражение на рицарите в битката при Таненберг. Загиват повече от 200 кръстоносци и техния предводител. Тевтонският орден губи репутацията си на непобедим. В 1411 г. е бил подписан "първия" мирен договор в Торун. По време на реформацията Тевтонският орден става светски и лютерански. Неговите източни владения се превръщат в херцогството Прусия със резиденция (от 9 май 1525) Кьонигсберг (днес Калининград), а западните в херцогството Курландия, и двете на първо време под полска опека. В 1809 г. Наполеон забранява ордена, който съществува до 1834 г. само в Австрия. В 1929 г. се реорганизира като духовен орден. През 1938-1945 е забранен от национал-социалистите.

Днешното седалище на Немския орден (Deutscher Orden) е Виена, където има музей и архив. Понастоящем орденът наброява хиляда члена в 5 "провинции": Италия, Австрия, Германия, Чехия и Словения. Главните му задачи са духовната опека и грижата за болни и стари хора.

Литература

- 1.Неста Х. Уебстър, Тайни общества и подривни движения. С., Бумеранг, 2003
- 2.Пиърс Пол Рийд. Тамплиерите. С., Стено, 2006
- 3.Майкъл Бейджънт и Ричард Лий. Ордена на тамплиерите и масонската ложа."Хермес",2006